

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 13.

V Ljubljani, 1. julija 1884. l.

XXIV. leto.

Izboljšanje društvenega stanja po večjem blagočestji (pieteti).

(Franjo Gabršek.)

(Dalje.)

Kjer ni strahu pred Najvišjim, ondu tudi ni podrejanja pod katerokoli oblast, pod človeške naredbe in moči. Iz blagočestja izvira pobožnost, ta pa je mati društvenega reda. Kjer manjka prvega ali drugega, ondu manjka tudi veselja do pokorščine. Koga ne prešine bridka žalost, in kdo se ne spominja teh besedi, ko vidi, kako se otroci upirajo očetu ali materi, kako se hlapec in dekla ustavljata svojemu gospodarju, kako pomočniki delajo nasproti mojstrom, podložniki oblastim in javnim državnim postavam, nedorasli doraslim, mladina starosti, učenci svojim učiteljem; kako se pokorščina, ubogljivost in podrejanje zlorabi, kako hoče vsak le zapovedati, a nihče ubogati? Posledek temu ne more biti drugega, nego razjedanje društvenih, domačih, občinskih in državnih odnošajev.

Kjer pa se pojavljajo ravno kar naštete senčne strani društvenih razmer, ondu tudi druge kreposti ne morejo kali poganjati, ali vsaj ne vztrajati. Zlo rodi zlo; iz jedne kvarne lastnosti nastanejo nove; moralično pojemanje se prenaša na tvarino in na poželenja po uživanji. Zato vidimo dandanes čedalje bolj gospodovati poželjivost, torej pred vsem čestenje mesnega poželenja. Glas vesti se ne posluša; misli se, da vse, kar se dopada, je tudi že dovoljeno. Da bi se kdo iz npravstvenih obzirov čemu odrekel, to spada že mej redke izjeme. Ta poželjivost ni drugega nego posledek brez npravnosti; svoje korenine ima pa tudi v žalostnih društvenih položajih, kjer se vsled preogromnega nakopičenja prebivalstva ali pa vsled prevelike bede temu zlu duri na stežaj odpirajo. Ako pa je bilo rečeno, da se dandanes že malokdo iz višjih nagibov premaguje v poželjivosti sploh, tedaj bi bilo naopačno misliti, da se je poizgubil vsak dober okus. Slednji se je le še povečšal in izpremenil v lepotičje, v razkoš in v potrato. Okus ustvarja modo ali etiketo; ta pa izvira iz onih navad društvenega življenja, katerim se je vtisnil pečat občevalne oblike; tem se večina današnjega sveta udaja; temu maliku služi mlado in staro; na to se potrati množina krvavo prislužena denarja. „Dober ton“ je postal vladar društvenih krogov; v njem izuriti se, je postala najtežavnejša naloga raznih višjih in nižjih stanov. In ravno nižji stanovi kažejo se v tem izvanredno ponesmajoči, mej tem ko so višji krogi le bolj izumljivi. Te občevalne oblike kažejo mnogo več privlačnosti, nego še tako lepi npravstveni zakoni. Tej poželjivosti in tej modernej olikanosti so na razpolago vse današnje naprave; spominjam le na železnice, katere združujejo posamezne stanove mnogo bližje, kot je potrebno, in po katerih se

moderne oblike tudi širijo tjakaj, kjer bi ostalo sicer vse lepo v npravstveno prostih oblikah. Po mestih je to še vse gorše. Tù se nahajajo razna javna šetališča, kjer se lahko brez ovir služi poželjivosti in s tem npravstvenej pogibelji. S poželjivostjo vzajemno se pojavlja tudi prej nepoznana gizdavost in potrata v domači opravi, v obleki, v kleti in kuhinji, v služabništvu, v kočijah in pojedinah; temu se pridruži lov po bogastvu; tudi razna podjetja, katera zabranjujejo vsako resno duševno delo, so v tesni zvezi s prejšnjimi izrodki. To je pač žalostna fizijognomija današnjega časa, a resnična je vendar le. Res, da imetje samo na sebi ni še kvarljivo, ter mu tudi vsega npravstvenega pomena odrekati ne moremo. A obožavanje in zla raba vodi le k lenobi, ter ima mnogo večje nevarnosti za vkupno stanje človeštva, kot marsikak pregrešek navadnega moža, kateri se mora za svoj prestopok v ječi pokoriti. Iz ravno kar rečene napake današnjega časa izvira pa zopet ogibanje delu in druge napake, ki pa imajo skoro vedno svoj izvor v pomanjkanji blagočestja. Naopako pa ima blagočestje to moč, da vse nagibe k nenravnemu življenju že v kali zatrè, ker vodi duba od posvetnosti in razuzdanosti k blažjemu, vzvišenejšemu smotru, k opazovanju in premagovanju samega sebe in s tem h krotanju svojih nagonov ter podrejevanju pod višje kreposti.

Vse te napake današnjega časa izvirajo torej iz društvenih razmer samih, na drugi strani pa so tudi velika nevarnost za društveni red v državi. Kaj bode z državo, ako bode ponehala pokorščina, kaj bode z državljaní, ako se bode nenravnstvenost vedno bolj razširjala? Mnogo bode treba še storiti, predno se bode izboljšalo to stanje društvenega življenja. Mnógo je činiteljev, ki naj bi skrbeli za izboljšanje teh razmer, a prilično se le malo stori. Vsak, kdor se čuti obvezanega, da mu je skrbeti za boljšo bodočnost otrok, moral bi na to delovati, da ta opustošujoč ogenj, ta jedki strup ne razjé podstave in podpore društvenega reda. To bi se mnogo prej doseglo, ki bi ne bil klic po izboljšanju glas upijočega v puščavi. A žalibog, vidimo, da se na grajalce današnjih razmer vse premalo ozira, da se le-ti celó zasmehujejo ali kot idealisti proglašajo, mej tem ko pa se druge naprave, knjige, umotvori i. t. d. smejo svobodno kritikovati, in ima ta kritika često tudi dovoljen uspeh. Le kar se na polji boljše vzgoje in reformovanja društvenih zadev dobrega in koristnega nasvetuje, ostane neuporabno, najbrž zato, ker je večina današnjega sveta prelehkoživa, prelagotna, preveč poželjivosti udana, prelenu v mišljenji, ali pa preveč miroljubna. Mnogo takih ljudi živi tja v en dan, ne videč in ne zmeneč se za pregrehe, ki se godé okolu njih, zadovoljni že s tem, da morejo z družimi vred svojim strastim služiti in v duhu časa za silo napredovati. Množini današnjega sveta je v geslo: živeti in živeti pustiti; komaj pa kritik le neugodno besedico zine, že se spnó po konci ter ga iztirajo iz svojega nagizdnega kraljestva. Pravi kritik se vendar tudi na te prenapetneže ne sme ozirati, marveč brezozirno mora bičati razvade in napake zdanjega časa; vrhu tega mora, ako hoče, da bode njegova kritika kaj plodu obrodila, tudi sredstva navajati, kako tem razvadam in napakam v okom priti ali vsaj, kako jih izboljšati.

Jako zanimljiva bi bila razprava, katera bi navedla vsa mogoča sredstva in lečila, kako ozdraviti bolno stanje današnjega društvenega življenja. Vender bi nas to predalec privelo, kajti s tem bi nastopili pot splošne socijalne politike in društvene znanosti; trebalo bi razpravljati razmerje mej gospodom in hlapcem, mej gospodarjem in delavcem, mej otroci in stariši i. t. d. Res, da bi tudi na tem polji prišli vedno do zaključka, da le blagočestje more odstraniti vse to nerazmerje, da le v večjej podrednosti je iskati blažjih odnošajev v današnjem društvenem življenji. A naša naloga ne more biti, ta imeniten predmet tako vsestransko razmotrivati; našemu namenu naj že zadostuje, da natančneje razpravljamo ona sredstva, s katerimi razpolaga v tej zadevi ljudska šola. (Dalje prih.)